

La llengua i el sentiment de pertinença dels habitants de Catalunya a principis del segle XXI

The language and national identity of the population of Catalonia at the start of the 21st century

Maria Candela RIBERA RUIZ
Universitat Oberta de Catalunya

Data de recepció: 14 de març de 2016

Data d'acceptació: 10 de juny de 2016

RESUM

Aquest treball pretén analitzar, d'una banda, l'evolució de la població de Catalunya en relació amb la llengua habitual i la llengua d'identificació¹ en els últims anys i, de l'altra, relacionar aquests conceptes amb el lloc de naixement i el sentiment de pertinença. Per realitzar aquest treball hem utilitzat les dades estadístiques publicades recentment, tant de les enquestes d'usos lingüístics (2003-2013) com les de l'*Òmnibus de la Generalitat de Catalunya* (2011-2015).

Els resultats mostren que hi ha una relació directa entre la llengua considerada seva i el sentiment de pertinença, com calia esperar en el context català. Així, la llengua és un dels factors clau més importants d'identificació nacional, especialment en el sector de la població que es considera exclusivament català i en el que es considera exclusivament espanyol. Tanmateix, també hi ha un percentatge petit, però significatiu, de persones que s'autocategoritzen com a catalanes encara que tinguin el castellà com a llengua d'identificació. Igualment la tendència mostra que el sector de població que es considera més catalana que espanyola opta per identificar-se exclusivament amb el català i no amb les dues llengües.

PARAULES CLAU: llengua considerada seva, sentiment de pertinença, Catalunya, llengua catalana, identificació, autocategorització.

ABSTRACT

This study analyses, first of all, the evolution of Catalonia's population in relation to its habitual language and to the language or languages with which it identifies the most in recent years. Secondly, it also seeks to identify the relation of these concepts to place of birth and national identity. The information sources are the *Survey on Language Uses of the Population* (2003-2013) and the *Government of Catalonia Omnibus Survey* (2011-2015).

The main results show that there is a direct relationship between the language with which Catalans most identify and their national identity, as could be expected in the context of Cat-

---

CORRESPONDÈNCIA: Maria Candela Ribera Ruiz. A/e: mcandela.ribera@gmail.com.

1. En el present treball s'empren com a sinònims els termes de *llengua d'identificació* i el de *llengua considerada seva*. És la variable que s'obté de la pregunta «Quina és la seva llengua?», que apareix tant a les enquestes d'usos lingüístics com a les de l'*Òmnibus de la Generalitat de Catalunya*.

alonia. Moreover, the results underscore the importance of language in identity building, especially in citizens who identify themselves as Catalan or Spanish alone.

However, some citizens of Catalonia who identify themselves as Catalan alone have Spanish as their language of identity. Furthermore, the trend shows that the sector of population which identifies itself as more Catalan than Spanish, identifies itself with the Catalan language and not with both languages.

KEYWORDS: language of identity, national identity, Catalonia, Catalan language, identity, self-categorization.

1. INTRODUCCIÓ

El concepte d'identitat és un terme complex que ha estat analitzat en diverses disciplines² des de fa molts anys i que ha estat font de múltiples controvèrsies. Aquest estudi se centra concretament en l'àmbit de la sociolingüística i pretén analitzar si existeix una relació clara entre llengua i identitat (o autocategorització nacional) en els habitants de Catalunya.

Catalunya és una comunitat lingüística bàsicament bilingüe, on conviuen sobretot dues llengües, el català i el castellà. A més, les diverses onades de migració, base del creixement demogràfic català, han provocat que la majoria de la població resident a Catalunya tingui els orígens familiars fora d'aquesta comunitat i, per tant, tingui com a llengua inicial altres llengües que no són el català, majoritàriament el castellà, però amb la recent immigració provinent d'altres països, també altres llengües com l'àrab, el romanès, el xinès, etc. En aquest sentit Fishmann (1965) afirma que «hom no pot definir una comunitat lingüística en funció d'una llengua única sinó en funció del nombre de llengües parlades, conegudes i, a més, únicament si es té en compte la variació intra i extralingüístiques». La complexitat del concepte de comunitat lingüística es pot comprovar en la definició de Dwight Bolinger (1975), quan diu: «no existeixen límits a les formes en què els éssers humans s'associen per a l'autoidentificació i, per consegüent, tampoc existeixen límits al nombre i varietat de comunitats lingüístiques que poden donar-se en la societat». En aquest cas, les llengües en contacte tenen un poder relatiu o una vitalitat etnolingüística relativa i poden funcionar com a categories socials, tant per a la formació de grups de pertinença social com per al naixement d'una identitat social o grupal, l'anomenada *identitat etnolingüística* (Giles, 1977). La identitat etnolingüística s'ha estudiat i s'explica en la teoria de la identitat etnolingüística (Giles i Johnson, 1987; Viladot, 2008), segons la qual la identitat es defineix en termes del sentiment de pertinença de l'individu a un grup etnolingüístic, conjuntament amb la valoració i la significació emocional que s'associa a aquesta pertinença. Aquesta teoria de la identitat etnolingüística que adopten Giles i Johnson (1981) prové de la teoria de la identitat social de Tajfel (Tajfel i Turner, 1989;

2. Des de la filosofia, la psicologia i les ciències socials.

Tajfel, 1984), segons la qual les persones es defineixen utilitzant estratègies cognitives basades en el procés de categorització, i és la pertinença a una determinada categoria la que defineix la identitat social, com a producte de la comparació amb altres grups. En aquests estudis, a més, s'ha demostrat que, en contextos multilingües, la llengua és un factor clau en la categorització social. En el terreny de la psicologia, la identitat nacional es concep com aquella identitat social que les persones adquireixen i desenvolupen al llarg de la seva vida, la qual suposa una vinculació emocional amb el grup, que requereix el seu coneixement per tal de desenvolupar aquesta identitat nacional (Barrett, Lyons i Valle, 2004).

Diversos estudis de la sociolingüística catalana se centren en els motius i factors que fan que els habitants de Catalunya triïn una de les dues llengües, el català o el castellà. Aquest treball, però, pretén analitzar si la identificació nacional o el sentiment de pertinença està lligat amb la llengua triada com a seva. Per això, analitzarem diferents dades estadístiques publicades en els últims anys, per una banda sobre l'evolució de les llengües inicial, habitual i considerada seva de la població de Catalunya, i per una altra, sobre el concepte de sentiment de pertinença, que ha estat una de les qüestions introduïdes des de l'any 2011 al qüestionari *Òmnibus de la Generalitat de Catalunya*. Totes aquestes variables també les hem volgut analitzar en relació amb el lloc de naixement dels habitants de Catalunya per comprovar si hi existeix una relació. A més, tractarem d'esbrinar si existeixen identitats diferents en la societat catalana i la seva possible relació amb la llengua d'identificació. Aquesta és la raó per la qual analitzem un seguit d'enquestes de la població catalana en relació amb la llengua i el sentiment de pertinença.

2. ESTAT DE LA QÜESTIÓ

Recentment s'ha publicat l'*Anàlisi de l'enquesta d'usos lingüístics de la població 2013. Resum dels factors clau*,³ en la qual no tan sols es fa la descripció de la situació actual, sinó que també s'analitza l'evolució dels usos lingüístics d'aquests deu anys (2003-2013) i s'aprofundeix en els factors que explicarien la situació i l'evolució sociolingüístiques a Catalunya. Entre les dades que ens interessin per al nostre estudi ens centrarem en l'augment de la població estrangera; en les variables de llengua inicial, habitual i d'identificació, i en la relació entre la llengua i el lloc de naixement.

En primer lloc, es destaca l'augment de població en aquesta dècada sobretot a causa de la immigració estrangera; així, la població de Catalunya ha crescut de 6,3 a 7,5 milions d'habitants. Aquest creixement ha esdevingut negatiu al principi de la segona dècada. En relació amb la distribució de la població segons el lloc de naixement, la major part de la població és nascuda a Catalunya (63,7%), mentre que el 18,8% ha nascut a la resta de l'Estat espanyol i el 17,5% a l'estranger.

---

3. DIRECCIÓ GENERAL DE POLÍTICA LINGÜÍSTICA (2015), *Anàlisi de l'enquesta d'usos lingüístics de la població 2013: Resum dels factors clau*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura.

Una altra variable que s'ha analitzat en aquesta publicació és la distribució de la població segons la seva llengua inicial, habitual i d'identificació, variables que també analitzarem en el nostre estudi. Així l'any 2013 la majoria de la població té com a llengua inicial el castellà (55,1 %), en segon lloc es troba la llengua catalana (31 %), els parlants *al·loglots* (que tenen llengües diferents del català i el castellà) representen el 10,4 %, i els bilingües tan sols un 2,4 % de la població. En els últims anys s'ha observat una davallada en la població que tenia el català com a llengua inicial, especialment durant el període 2003-2008, que va passar del 36,2 % l'any 2003 al 31,6 % l'any 2008.

Tot i així, es detecta un augment de la representació del català com a llengua d'identificació respecte a la llengua inicial, encara que el castellà segueix sent majoritari. Així, l'any 2013, el 47,5 % de la població s'identifica amb la llengua castellana, el 36,4 % amb la llengua catalana, el 8,4 % amb altres llengües i el 7 % s'identifica amb les dues llengües, el català i el castellà. Malgrat això, el català com a llengua d'identificació mostra una davallada durant aquesta dècada de 8 punts percentuals: passa del 44,3 % l'any 2003 al 36,4 % l'any 2013.

En relació amb els resultats de les enquestes de l'*Òmnibus*, recentment s'ha publicat un breu estudi interessant: «Llengua i sobiranisme: Una anàlisi sociolingüística sobre les dades del CEO (Centre d'Estudis d'Opinió)» (Fabà i Torres, 2015). En aquesta anàlisi han comprovat com l'opció per la independència augmenta considerablement en els últims anys, que passa de ser la tercera opció el juny de 2011 (amb un 25,3 % de la població) a ser la primera opció a partir de l'octubre de 2012. Les dades més recents analitzades, de l'abril de 2014, indiquen que el 44,7 % de la població està a favor de la independència, percentatge que ha patit un cert retrocés respecte als mesos anteriors. Els autors, a més, analitzen el comportament diferenciat segons la llengua dels enquestats; així, entre la població que considera que la seva llengua és el català, l'opció per la independència és àmpliament majoritària, amb un 70,7 % del total, i, en canvi, aquesta opció representa el 26,4 % dels que s'identifiquen amb les dues llengües per igual, o només el 13,8 % dels que s'identifiquen amb el castellà. És a dir, que segons aquest estudi existeix una relació entre la llengua considerada seva i el comportament respecte a la independència de Catalunya.

Anteriorment, l'any 2009, es publicà un estudi, «Llengua i reivindicacions nacionals a Catalunya: Evolució de les habilitats, dels usos i de la transmissió lingüística (1997-2008)» (Querol i Strubell, 2009), en el qual es comparava l'enquesta sobre qüestions sociolingüístiques realitzada per la Universitat Oberta de Catalunya aquell mateix any i identitat nacional, i una de feta prèviament per la Generalitat de Catalunya l'any 1997.

3. OBJECTE DE RECERCA, DEFINICIÓ DE L'ÀMBIT D'ESTUDI I HIPÒTESI

El present treball, «La llengua i el sentiment de pertinença dels habitants de Catalunya. Principis del segle XXI», té com a objectiu principal conèixer la relació entre llengua i sentiment de pertinença dels habitants de Catalunya.

Tal com hem avançat, el nostre treball es basa en dades estadístiques, per una banda de les enquestes d'usos lingüístics dels últims anys (ens centrarem en les enquestes realitzades els anys 2003, 2008 i 2013, i concretament, en les preguntes relacionades amb l'ús de la llengua;⁴ d'aquestes dades, volem comprovar, d'una banda, si hi ha hagut una evolució destacable en aquests anys, i, d'altra, en les dades obtingudes amb l'*Òmnibus de la Generalitat de Catalunya* dels últims anys, en què es recullen preguntes interessants per al nostre treball, concretament relacionades amb el sentiment de pertinença.⁵

Així, en el present treball hem volgut, en primer lloc, analitzar l'evolució de les diferents variables (*llengua inicial*, *llengua habitual* i *llengua considerada seva*) en els últims anys, i a més, comprovar la relació entre aquests paràmetres i el lloc de naixement. En segon lloc, ens ha interessat analitzar igualment *l'evolució de la identificació o sentiment de pertinença* dels habitants de Catalunya; aquestes variables, a més, les hem encreuat amb les del grup anterior (*llengua inicial*, *llengua habitual* i *llengua considerada seva*) i amb el *lloc de naixement*, i hem volgut esbrinar les relacions que hi ha entre elles. Finalment, hem seleccionat aquells resultats que considerarem més rellevants, per comprovar si hi ha una relació entre *el sentiment de pertinença i la llengua considerada seva*, i també amb *el lloc de naixement*, i a més, també hem volgut esbrinar l'evolució al llarg del temps d'aquestes variables.

La valoració i la reflexió sobre l'estat de la qüestió i d'aquestes variables que acabem d'esmentar ens duen a definir la nostra hipòtesi, la qual parteix de la premissa que la llengua i el sentiment de pertinença van lligats. És a dir, la llengua seria clau per reforçar o mantenir el sentiment de pertinença, especialment en el context català, on la inexistència d'un estat propi provoca que la llengua sigui un element important de pertinença a un grup. Així, pensem que aquest és el principal motiu que duu una persona a canviar de llengua inicial a llengua d'identificació en aquelles persones que no tenen el català com a llengua materna.

4. MÈTODES

Des del punt de vista metodològic, i per tal de comprovar la nostra hipòtesi, les dades a partir de les quals s'ha elaborat aquest estudi provenen de les dades estadístiques següents: les enquestes d'usos lingüístics (2003, 2008 i 2013) i, concretament, de les

---

4. «Pot indicar-me quina és la seva llengua? Ens referim a la llengua que vostè considera com a pròpia.» «Recorda quina llengua va parlar primer vostè, a casa, quan era petit?» «Pot indicar-me quina és la seva llengua habitual? Ens referim a la llengua que parla més sovint.»

5. «Amb quina de les següents frases se sent més identificat/ada? Em sento: 1. Només espanyol/a, 2. Més espanyol/a que català/ana, 3. Tan espanyol/a com català/ana, 4. Més català/ana que espanyol/a, 5. Només català/ana, 6. No ho sap, no contesta.» «Pot indicar-me quina és la seva llengua? Ens referim a quina és la llengua que vostè considera com a pròpia.» «Recorda quina llengua va parlar primer vostè, a casa, quan era petit?» «Pot indicar-me quina és la seva llengua habitual? Ens referim a la llengua que parla més sovint.»

preguntes relacionades amb l'ús de la llengua, i per una altra banda, les dades obtingudes de l'*Òmnibus de la Generalitat de Catalunya* dels últims anys, concretament relacionades amb el sentiment de pertinença i l'ús de la llengua. El mètode quantitatiu permet un estudi més exhaustiu de les diferents variables en l'àmbit de tot Catalunya.

Les enquestes d'usos lingüístics incorporen dins del bloc de «Llengües i coneixements» una sèrie de preguntes relacionades amb la llengua, tant inicial, com habitual, com la llengua considerada com a pròpia. Les preguntes que hem seleccionat per al present treball són les següents, amb les possibles respostes que els enquestats podien escollir:

P1. *Pot indicar-me quina és la seva llengua? Aclariment: Ens referim a la llengua que vostè considera com a pròpia.*

Català	1
Castellà	2
Aranès	4
DESPLEGABLE 20 LLENGÜES	
Altra llengua (especifiqueu) _____	Resposta oberta
Català i castellà igual _____	3
Altres combinacions de llengües (especifiqueu-les) _____	Resposta oberta
NS/NC	99

P6. *Recorda quina llengua va parlar primer vostè, a casa, quan era petit?*

Català	1
Castellà	2
Aranès	4
DESPLEGABLE 20 LLENGÜES	
Altra llengua (especifiqueu) _____	Resposta oberta
Català i castellà igual _____	3
Altres combinacions de llengües (especifiqueu-les) _____	Resposta oberta
NS/NC	99

P7. *Quina és la seva llengua habitual? Aclariment: Ens referim a la llengua que parla més sovint.*

Català	1
Castellà	2
Aranès	4
DESPLEGABLE 20 LLENGÜES	
Altra llengua (especifiqueu) _____	Resposta oberta
Català i castellà igual _____	3
Altres combinacions de llengües (especifiqueu-les) _____	Resposta oberta
NS/NC	99

A la tercera onada del Baròmetre d'Opinió Política del Centre d'Estudis d'Opinió de l'any 2011, dins de l'apartat «Dades sociodemogràfiques» es van incorporar tres preguntes que fan referència explícita a l'ús de la llengua (llengua inicial, llengua ha-

bitual i llengua considerada seva) que podem comparar amb les dades obtingudes en les enquestes d'usos lingüístics i, a més, es va afegir una pregunta relacionada amb el sentiment de pertinença. En el present treball hem tingut en compte les següents enquestes d'*Òmnibus de la Generalitat de Catalunya* (3a onada 2011, 2a onada 2013, 3a onada 2014, 2a onada 2015). Les preguntes seleccionades per al present treball són les següents:

C4. *Amb quina de les següents frases se sent més identificat/ada? Em sento...*

Llegir opcions de resposta. NOMÉS UNA RESPOSTA

1. Només espanyol/a
2. Més espanyola/a que català/ana
3. Tan espanyol/a com català/ana
4. Més català/ana que espanyol/a
5. Només català/ana
98. No ho sap
99. No contesta

C5a. *Pot indicar-me quina és la seva llengua? Ens referim a quina és la llengua que vostè considera com a pròpia.*

Llegir opcions de resposta. NOMÉS UNA RESPOSTA

1. Català (valencià / balear)
2. Castellà
3. Totes dues igual: català (valencià / balear) i castellà
4. Aranès
80. Altres llengües o altres combinacions
98. No ho sap
99. No contesta

C5b. *Recorda quina llengua va parlar primer vostè, a casa, quan era petit?*

Llegir opcions de resposta. NOMÉS UNA RESPOSTA

1. Català (valencià / balear)
2. Castellà
3. Totes dues igual: català (valencià / balear) i castellà
4. Aranès
80. Altres llengües o altres combinacions
98. No ho sap
99. No contesta

P25. *Amb quina de les següents frases se sent més identificat/ada? Em sento...*

Llegir categories

1. Només espanyol/a
2. Més espanyol/a que català/ana
3. Tan espanyol/a com català/ana
4. Més català/ana que espanyol/a
5. Només català/ana
98. No ho sap
99. No contesta

D'aquestes dades estadístiques hem tingut en compte, doncs, l'evolució del percentatge de la població en relació amb la llengua inicial, habitual i d'identificació, el sentiment de pertinença i la relació d'aquestes variables amb el lloc de naixement i també la relació del sentiment de pertinença amb les llengües inicial, habitual i d'identificació.

En segon lloc, respecte a la metodologia, hem encreuat aquestes dades per esbrinar si hi ha alguna relació entre les diferents variables. En la taula 1 es mostra l'encreuament de dades que s'han analitzat:

TAULA 1
Encreuament de dades estadístiques analitzades

	<i>Evolució 2003-2015</i>	<i>Lloc de naixement</i>	<i>Sentiment de pertinença</i>
Llengua inicial	×	×	×
Llengua habitual	×	×	×
Llengua d'identificació	×	×	×
Sentiment de pertinença	×	×	

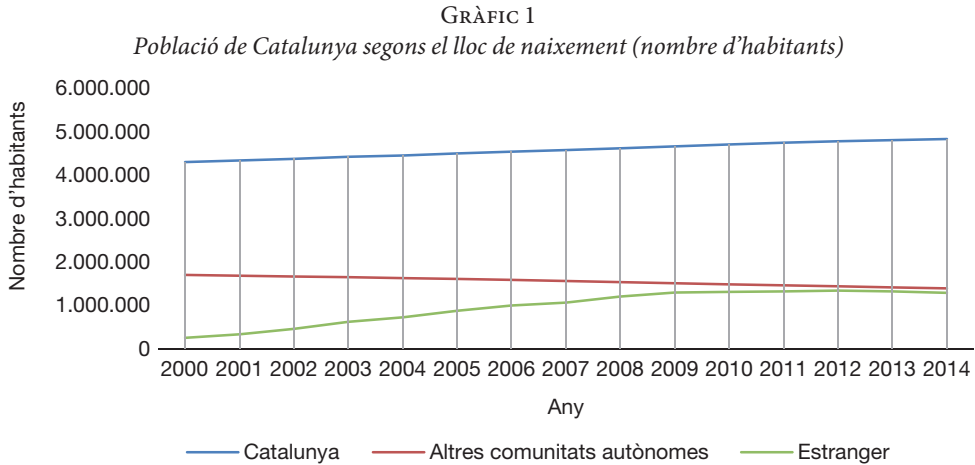
5. ANÀLISI DE LES DADES

En el decurs d'aquest treball, en primer lloc, hem fet una valoració de l'evolució de la població a principis del segle XXI, posteriorment hem encreuat les preguntes relacionades amb la llengua (inicial, habitual i considerada seva) entre elles i amb el sentiment de pertinença, i també hem valorat la seva evolució en els últims anys. De tots aquests encreuaments, en aquest apartat hem recollit i comentat aquelles dades que hem cregut més rellevants o significatives.

A més, les dades estadístiques relacionades amb les llengües (inicial, habitual i considerada seva) de l'*Enquesta d'usos lingüístics* i les de l'enquesta de l'*Òmnibus de la Generalitat de Catalunya* per al mateix any 2013 presenten certes diferències. Aquestes diferències es poden explicar pel tipus de mostra. Així en l'*Enquesta d'usos lingüístics* la mostra teòrica inicial consta de 7.500 persones, població major de quinze anys, amb un error de l'1,36 % i un interval de confiança del 95,5 %. En canvi en l'enquesta de l'*Òmnibus* és menor el nombre d'enquestats, 2.500 persones, població major de divuit anys amb nacionalitat espanyola i amb un error del 3,09 %. Malgrat aquesta diferència en l'edat dels enquestats, hem elaborat la nostra anàlisi perquè no hi ha altres dades disponibles.

5.1. Població de Catalunya segons el lloc de naixement (2002-2014)

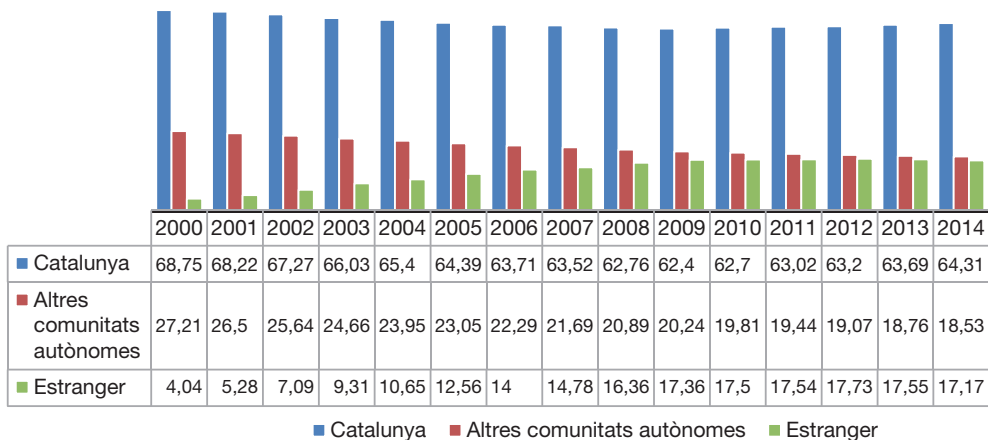
FONT: Padró d'habitants.

TAULA 2
Població de Catalunya segons el lloc de naixement (nombre d'habitants)

Any	Lloc de naixement			Total
	Catalunya	Altres comunitats autònomes	Estranger	
Any	Nombre d'habitants			
2000	4.305.142	1.703.807	253.050	6.261.999
2001	4.339.816	1.685.687	335.862	6.361.365
2002	4.376.979	1.668.210	461.251	6.506.440
2003	4.426.656	1.653.543	623.947	6.704.146
2004	4.455.928	1.632.007	725.384	6.813.319
2005	4.503.938	1.612.378	878.890	6.995.206
2006	4.545.736	1.590.240	998.721	7.134.697
2007	4.580.137	1.564.301	1.066.070	7.210.508
2008	4.621.331	1.538.036	1.204.711	7.364.078
2009	4.664.675	1.512.755	1.297.990	7.475.420
2010	4.709.911	1.488.103	1.314.367	7.512.381
2011	4.751.310	1.465.633	1.322.675	7.539.618
2012	4.785.157	1.443.480	1.342.271	7.570.908
2013	4.810.810	1.417.177	1.325.663	7.553.650
2014	4.835.032	1.393.243	1.290.628	7.518.903

FONT: Padró d'habitants.

GRÀFIC 2
 Percentatge de població de Catalunya segons el lloc de naixement (2002-2014)

FONT: *Enquesta d'usos lingüístics de la població.*

D'acord amb les dades del padró d'habitants (vegeu la taula 2), el nombre d'habitants de Catalunya nascuts al Principat es manté més o menys estable des de l'any 2000 fins a l'any 2014, entre 4.300.000 i 4.835.000 habitants, xifres que representen el 63 % - 68 % de la població (vegeu el gràfic 2). La població nascuda en altres comunitats autònomes pateix una petita davallada durant aquest període: dels 1.700.000 habitants l'any 2000 es passa a 1.393.000 habitants l'any 2014, que corresponen al 27 % i 18,5 %, respectivament, i que representen 9 punts menys en aquests catorze anys.

En canvi, l'evolució que experimenta la població estrangera a Catalunya és molt significativa: si l'any 2000 eren 253.000 habitants, l'any 2014 es multiplica per cinc aquesta xifra: 1.290.000 habitants. Si l'any 2000 la població estrangera representava el 4 % de la població catalana, l'any 2014 suposava el 17 %, només lleugerament inferior a la població catalana nascuda en altres comunitats autònomes, que era del 18,5 %.

Aquestes dades són prou rellevants per tenir-les presents en aquest treball, per això una de les nostres anàlisis té en compte el lloc de naixement i la llengua dels habitants de Catalunya, en la línia de tots els estudis demolingüístics precedents.

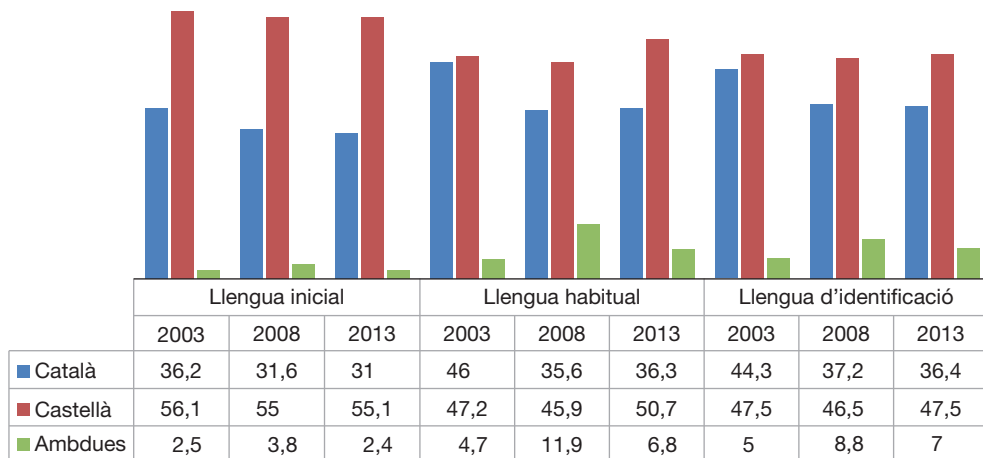
5.2. Llengua inicial, llengua habitual i llengua considerada seva

5.2.1. Evolució en el període 2003-2013

Tal com comentàvem en l'apartat «Estat de la qüestió», la publicació de l'*Anàlisi de l'enquesta d'usos lingüístics de la població 2013. Resum dels factors clau* (Direcció General de Política Lingüística, 2015) avaluava l'evolució de la llengua inicial, habitual i d'identificació en els últims anys (període 2003-2013). Com podem veure en el grà-

GRÀFIC 3

Percentatge de població segons la llengua inicial, habitual i d'identificació (anys 2003, 2008, 2013)

FONT: *Enquesta d'usos lingüístics de la població.*

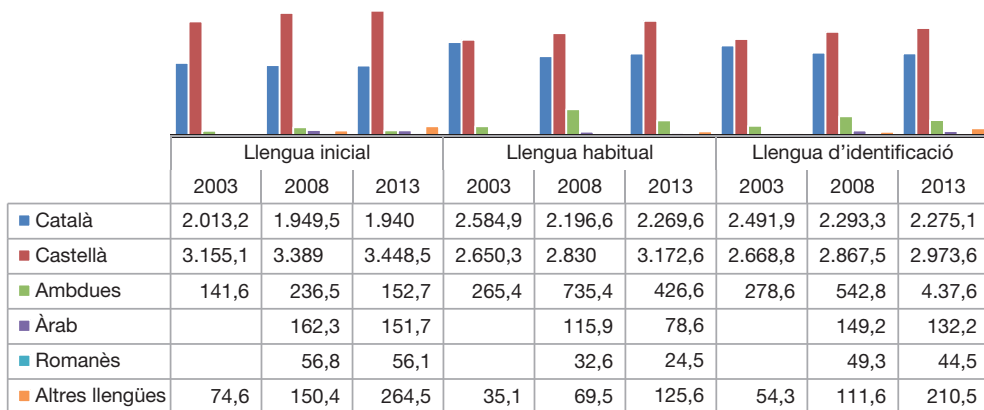
fic 3, la majoria de la població té com a llengua inicial el castellà (55 % - 56 %), i aquest percentatge es manté estable durant aquest període. En segon lloc es troba la llengua catalana com a llengua inicial de la població, però aquest percentatge pateix una forta davallada, i passa del 36,2 % l'any 2003 al 31 % l'any 2013.

Respecte a la llengua inicial, es detecta un augment de la representació del català com a llengua d'identificació, tot i que el castellà també continua sent majoritari. L'any 2003 del 36,2 % de la població que tenia el català com a llengua inicial es passa al 44,3 % que el té com a llengua d'identificació, més de 8 punts percentuals. Però aquest augment no segueix a l'alça i només el 36,4 % de la població de l'any 2013 se sent identificada amb la llengua catalana, tan sols 5 punts per sobre del percentatge de la població que la tenia com a llengua inicial.

Tot i que el percentatge de població que se sent identificada amb la llengua catalana és menor que el de la població que se sent identificada amb la llengua castellana, si comparem aquest percentatge respecte a la llengua inicial, podem comprovar que la llengua catalana augmenta 5 punts percentuals com a llengua d'identificació i, en canvi, la llengua castellana perd 7 punts en les dades de l'any 2013.

El gràfic 4 correspon al nombre d'habitants en milers, segons la seva llengua inicial, habitual i d'identificació i la seva evolució durant aquests anys. S'han tingut en compte les llengües amb més representació, com l'àrab i el romanès. Si comparem les dades, veiem que el nombre d'habitants que tenia com a llengua inicial l'àrab, el romanès o altres llengües disminueix de manera considerable en relació amb la llengua habitual, però aquesta disminució no és tan important en relació amb la llengua d'identificació. És a dir, una bona part de la població d'origen estranger manté la seva llengua inicial com a llengua d'identificació.

GRÀFIC 4
 Nombre de persones (en milers) segons llengua inicial, habitual i d'identificació
 (anys 2003, 2008, 2013)

FONT: *Enquesta d'usos lingüístics de la població.*

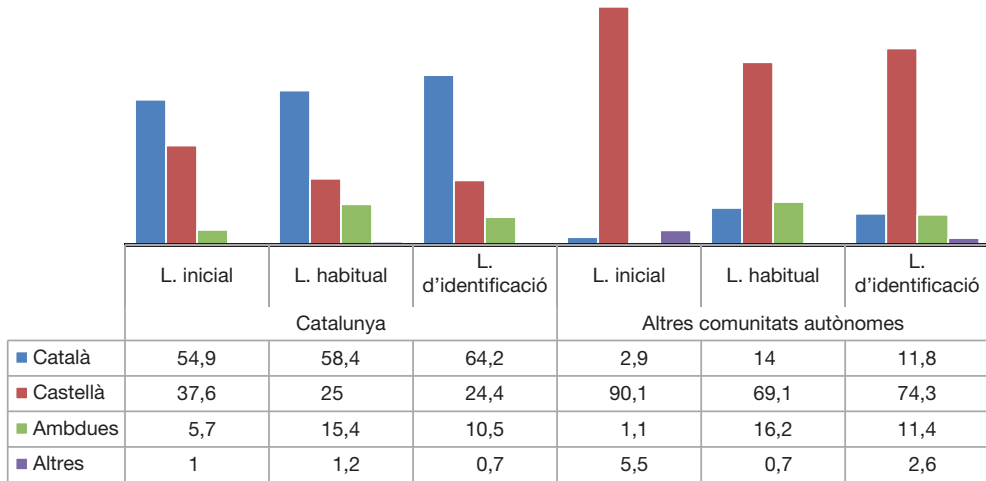
5.2.2. Llengua inicial, habitual i d'identificació segons el lloc de naixement

El gràfic 5 correspon a les últimes dades publicades (2015). Hi podem veure l'evolució de la població segons la llengua inicial, habitual i d'identificació i el seu lloc de naixement. En aquest apartat no s'han tingut en compte els nats fora de l'Estat espanyol perquè les dades estadístiques publicades referents a la població estrangera són tan petites que possiblement les diferències no són prou significatives.

Com era de preveure, més de la meitat de la població nascuda a Catalunya té com a llengua inicial el català i el castellà és la llengua predominant en la població nascuda en la resta de l'Estat espanyol, amb un 90,1 %. Així, més de la meitat de la població nascuda a Catalunya té com a llengua inicial el català (54,9 %) i el 37,6 % té el castellà. Així, el català augmenta com a llengua habitual i d'identificació en les persones nascudes a Catalunya: si el 54,9 % de la població té el català com a llengua inicial, el 64,2 % el té com a llengua considerada seva, és a dir, quasi 10 punts percentuals més. En canvi, el castellà disminueix: passa del 37,6 % de la població que el té com a llengua inicial al 24,4 % que el té com a llengua considerada seva, 13 punts per sota.

Entre la població nascuda en altres comunitats autònomes, la gran majoria té el castellà com a llengua inicial (90,1 %); en canvi, aquesta proporció disminueix 21 punts percentuals si considerem la llengua habitual, i quasi 16 punts respecte a la llengua d'identificació. Així, doncs, es produeix un augment significatiu de les persones que consideren el català com a llengua d'identificació i no el tenien com a llengua inicial.

GRÀFIC 5
 Percentatge de població segons la llengua inicial, habitual i d'identificació,
 en relació amb el lloc de naixement (2015)

FONT: Òmnibus.

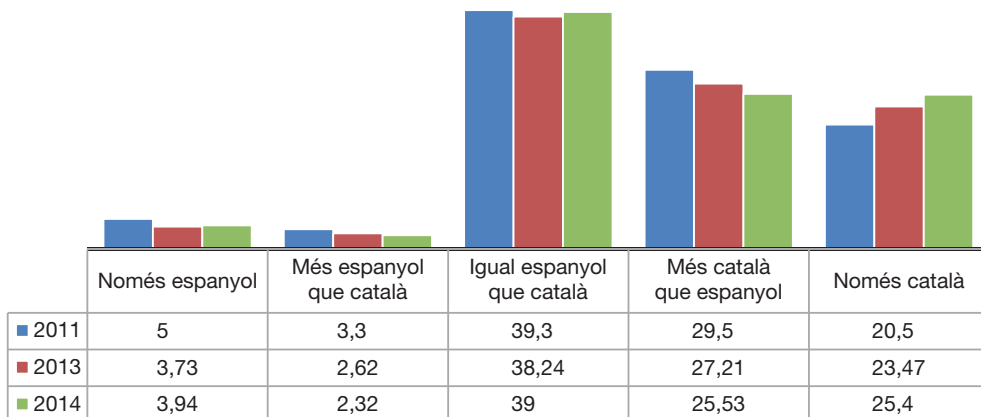
5.3. Sentiment de pertinença

5.3.1. Evolució en el període 2011-2014

Pel que fa al sentiment de pertinença, el gràfic 6 és prou significatiu. Hi podem comprovar que la major part de la població, el 89 %, es decanta cap a una d'aquestes tres situacions (igual espanyol que català, més català que espanyol o només català) i que aquest percentatge total es manté estable durant aquest trienni del 2011 al 2014. A més, podem veure que la meitat de la població de Catalunya es considera només catalana o més catalana que espanyola, i que el grup més nombrós és aquell que es considera igual espanyol que català, que representa el 39 % de la població, percentatge que també es manté sense variacions.

Segons l'evolució en tres anys, ha augmentat gairebé en 5 punts el percentatge de la població que es considera només catalana, tot i que es manté estable el 50 % que comentàvem abans. És a dir, sembla que una part de la població que abans es considerava més catalana que espanyola passa a considerar-se només catalana. Si analitzem les altres dades, podem comprovar que el percentatge de la població que es considera només espanyola es manté sense variacions significatives (4 % - 5 %), el mateix succeeix amb els qui se senten més espanyols que catalans (2 % - 3 %), i igual espanyols que catalans (38 % - 39 %).

GRÀFIC 6
 Percentatge de població segons el sentiment de pertinença (2011-2014)

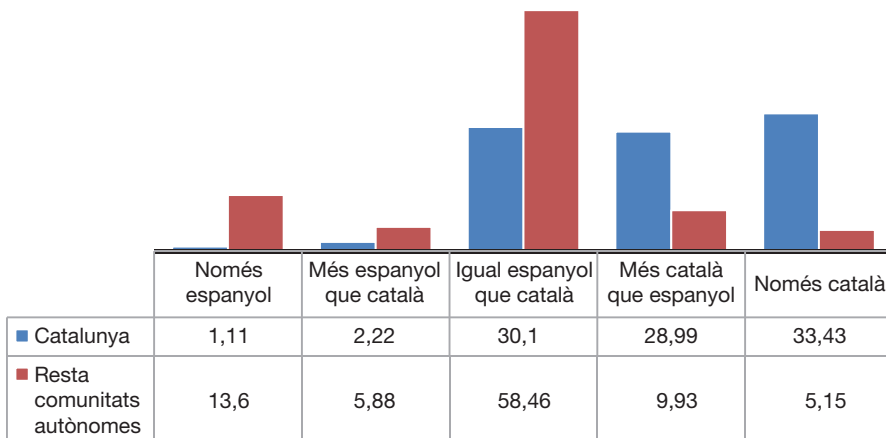

FONT: Òmnibus.

5.3.2. Sentiment de pertinença segons el lloc de naixement

El gràfic 7 ens mostra resultats interessants si comparem el sentiment de pertinença i el lloc de naixement. Així, entre la població nascuda a Catalunya, la majoria es divideix en aquestes tres situacions (més català que espanyol, només català o igual català que espanyol), al voltant del 30 % les tres. En canvi, la majoria dels nascuts a la resta de l'Estat espanyol s'identifiquen com a catalans i espanyols (58 %).

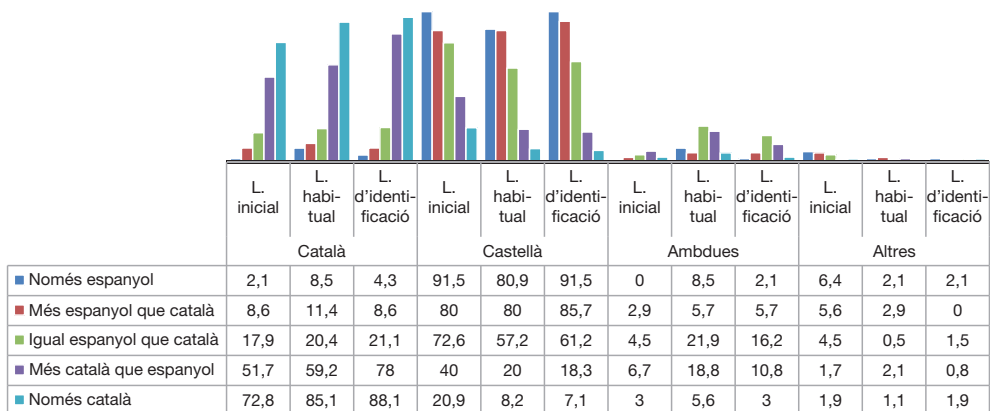
GRÀFIC 7
 Percentatge de població segons el sentiment de pertinença i lloc de naixement (2015)

FONT: Òmnibus.

5.3.3. Sentiment de pertinença i llengua inicial, habitual i llengua considerada seva

GRÀFIC 8
 Percentatge de població segons el sentiment de pertinença i llengua inicial, habitual i considerada seva (2015)

FONT: *Omnibus*.

En el gràfic 8 podem veure l'evolució del percentatge de població segons la seva llengua inicial, habitual i considerada seva en relació amb el sentiment de pertinença. Entre la població que es considera només catalana, augmenten en 15 punts percentuals els que s'identifiquen amb el català respecte als que el tenien com a llengua inicial, i en 3 punts respecte a la llengua habitual. El percentatge que augmenta més considerablement en relació amb la llengua catalana és la població que se sent més catalana que espanyola, en què es produeix un augment de 26,3 punts respecte a la que la tenia com a llengua inicial, i de 18,8 punts respecte a la que la tenia com a llengua habitual.

En relació amb la llengua castellana, trobem les variacions més importants en els sectors de població que se senten més catalans que espanyols o només catalans, en què el percentatge de població que s'identifica amb la llengua castellana es redueix a la meitat o a més de la meitat; en canvi, els percentatges amb la llengua habitual són bastant semblants. També es redueix 11 punts la identificació amb la llengua castellana en la població que se sent tant espanyola com catalana.

Així, podem comprovar que hi ha una relació directa entre llengua d'identificació i sentiment de pertinença en la major part de la població, encara que hi ha certa població que se sent només catalana que s'identifica amb el castellà (7,1 %) o bé que se sent només espanyola i s'identifica amb el català (4,3 %). Si mirem l'evolució entre llengua inicial, habitual i considerada seva, sembla que el català guanya més posicions que el castellà, és a dir, sembla que les persones que se senten catalanes o més catalanes que espanyoles són més conscients de l'ús i de la identificació amb la llengua catalana com a símbol de pertinença.

6. RESULTATS

En relació amb la llengua inicial, el castellà ho és de més de la meitat de la població i aquest percentatge es manté estable o augmenta lleugerament al llarg del període que hem estudiat (2003-2015). En canvi, una mica més d'un terç de la població té la llengua catalana com a llengua inicial, i aquest percentatge disminueix durant aquesta dotzena d'anys, que passa del 36 % al 31 %.

En relació amb la llengua habitual, disminueix el percentatge de població que tenia el castellà com a llengua inicial. En el cas del català, augmenta el percentatge de població que no el tenia com a llengua inicial però sí que l'utilitzava habitualment; la tendència, però, és negativa perquè també disminueix el percentatge de població que tenia el català com a llengua inicial. El mateix succeeix amb el percentatge de la població que se sent identificat amb una llengua o l'altra, que pren valors similars als de la llengua habitual. En aquest període també hi ha un augment del percentatge de població que utilitza habitualment les dues llengües i s'identifica amb totes dues però que no les tenia com a llengües inicials.

En relació amb el lloc de naixement, més de la meitat de la població nascuda a Catalunya té el català com a llengua inicial i el 39,9 % té el castellà, a diferència de la població nascuda en altres comunitats autònomes, que majoritàriament té el castellà com a llengua inicial (95 %). Si comparem aquestes dades amb la llengua habitual, la tendència és un augment de la població nascuda a Catalunya que no té el català com a llengua inicial però sí que l'utilitza habitualment. En canvi, es produeix una disminució del percentatge de població que tenia la llengua castellana com a llengua inicial i que no la utilitza habitualment.

La major part dels nascuts a Catalunya s'identifiquen majoritàriament amb la llengua catalana (62,8 %); el mateix succeeix amb els que han nascut a la resta de l'Estat espanyol, que s'identifiquen majoritàriament amb el castellà (73 %). Però en aquest cas augmenta el percentatge de població que no tenia el català com a llengua inicial i que sí que s'hi identificava. Això està relacionat amb els resultats anteriors, és a dir, una part de la població que no tenia com a llengua inicial el català s'hi sent identificada, i aquest sector de la població prové dels nascuts a la resta de l'Estat espanyol.

Respecte al sentiment de pertinença, veiem que la major part de la població està totalment desplaçada cap a una part del gràfic (vegeu el gràfic 7). La meitat de la població se sent majoritàriament catalana o més catalana que espanyola. El grup més nombrós, que representa el 39 % dels habitants, són aquells que s'identifiquen tant com a catalans i espanyols, i la resta, entre el 2 % - 4 %, se senten només espanyols o més espanyols que catalans. Si mirem l'evolució del sentiment de pertinença durant el període d'aquests tres anys (2012-2015), veiem que hi ha un lleuger augment de 5 punts percentuals entre la població que es considera només catalana, i una disminució del sector de la població que es considera més catalana que espanyola, és a dir, sembla que una part d'aquest grup s'ha mogut cap a la identitat únicament catalana.

Si relacionem el sentiment de pertinença i el lloc de naixement, els nascuts a Catalunya es divideixen majoritàriament, gairebé amb la mateixa proporció, en només

catalans, més catalans que espanyols, igual catalans que espanyols. En canvi, els nascuts a la resta de l'Estat espanyol se senten majoritàriament, en un 60 %, igual catalans que espanyols.

Si relacionem el sentiment de pertinença amb la llengua d'identificació, com és d'esperar en el nostre context, el sentiment de pertinença té una relació directa amb la llengua. Així, el 88 % de la població que es considera catalana s'identifica amb la llengua catalana. En canvi, el 7 % de la població que se sent catalana té el castellà com a llengua d'identificació, és a dir, en aquest cas, per a aquest sector de població, la llengua no és un signe d'identitat catalana. Entre els que es consideren més catalans que espanyols, s'identifiquen majoritàriament amb la llengua catalana (78 %), però un 18 % tenen com a llengua d'identificació el castellà. En canvi, els que es consideren tant catalans com espanyols tenen majoritàriament el castellà com a llengua d'identificació (61 %).

7. CONCLUSIONS

Des de l'inici del segle XXI, Catalunya ha experimentat canvis importants en la seva població, amb un increment de més d'1.291.000 d'habitants en deu anys. L'any 2013 el percentatge de població estrangera era d'un 17 %, respecte al 4 % l'any 2003. Aquests canvis condicionen tant els coneixements de la llengua catalana com el seu ús i les seves representacions. Així, en aquests anys, s'ha produït un descens de la població que té el català com a llengua inicial, el manteniment de la població que hi té el castellà i l'increment d'altres llengües com a conseqüència de l'arribada d'estrangers provinents de països no castellanoparlants.

En relació amb la llengua inicial, l'any 2013 la majoria de la població té com a llengua inicial el castellà (55,1 %), seguits dels que hi tenen la llengua catalana (31 %), i els bilingües representen un 2,4 % de la població. En els últims anys s'ha observat una davallada en la població que tenia el català com a llengua inicial, especialment si comparem els anys 2003 i 2008: es passa del 36,2 % l'any 2003 al 31,6 % l'any 2008. En canvi, a partir d'aquest any el percentatge de llengua inicial es manté estable, 31 % l'any 2013.

En relació amb la llengua habitual, igual que succeeix amb la llengua inicial, la majoria de la població l'any 2013 té com a llengua habitual el castellà (50,7 %), seguits dels que hi tenen la llengua catalana (36,3 %), i els que utilitzen ambdues llengües representen el 6,8 %. I tal com succeeix amb la llengua inicial, en els últims anys s'ha observat una davallada en la població que utilitza habitualment el català, de gairebé 10 punts, mentre que el castellà augmenta lleugerament, excepte entre els nascuts al Principat, on l'ús del castellà disminueix 15 punts percentuals respecte a la llengua inicial. Una de les conseqüències del decreixement de l'ús del català pot ser l'augment de l'emigració en aquests anys, part de la qual prové de països on es parla castellà.

La llengua catalana com a llengua d'identificació també pateix una davallada forta durant el període 2003-2008: passa del 44,3 % l'any 2003 al 37,2 % l'any 2008, i baixa encara lleugerament, segons les dades del 2013, al 36,4 %. Aquesta baixada també s'explica per la disminució en el percentatge de població que té la llengua catalana com

a llengua inicial. Tot i així, es detecta un augment de la representació del català com a llengua d'identificació respecte a la llengua inicial, encara que el castellà també continua sent majoritari. Podem dir que el català té una certa capacitat d'atracció lingüística que fa que persones que no el tenen com a llengua inicial l'adoptin com a llengua d'identificació. Tal com apunten Querol i Strubell (2009), l'adopció del català com a llengua d'identificació estaria relacionada amb el desig de l'ascensió social i de la pertinença al grup.

Tant és així que dins del grup que es considera més espanyol que català hi ha un augment important de població que s'identifica amb la llengua catalana i una disminució dels que s'identifiquen amb el castellà; faltaria comprovar en un futur com evoluciona aquesta tendència.

Si relacionem la llengua d'identificació i el lloc de naixement, la majoria dels nascuts a la resta de l'Estat espanyol s'identifiquen majoritàriament amb la seva llengua inicial, en un 87,5%. Encara que bona part d'aquesta població manté la seva llengua inicial com a llengua d'identificació, hi ha cert sector que adopta el català o bé ambdues llengües.

En canvi, si bona part de la població no té com a llengua d'identificació la llengua catalana, sí que la meitat de la població se sent catalana o més catalana que espanyola. Així, la població de Catalunya bàsicament es divideix en tres grans grups segons el seu sentiment de pertinença: aquells que se senten només catalans (25,4%), més catalans que espanyols (25,5%) o tant catalans com espanyols (39%). Només el 6% de la població restant se sent només espanyola (3,9%) o més espanyola que catalana (2,3%). A més, hem pogut veure com es produeix un cert moviment entre els percentatges en els últims anys; així, es redueix el percentatge de població que es considera més catalana que espanyola i augmenta el percentatge que es considera només catalana. Segurament la situació política dels últims anys ha condicionat que una part important de la població es mobilitzés cap a aquest sector.

Hem pogut comprovar com el sentiment de pertinença té una relació directa amb la llengua, com podríem esperar en el context català i tal com proposava la nostra hipòtesi. En la majoria de casos la llengua d'identificació i el sentiment de pertinença van lligats; per exemple, en els que se senten catalans o més catalans que espanyols, el 88% i el 78%, respectivament, s'identifiquen amb la llengua catalana, tot i que hi ha un percentatge significatiu, 7% i 18%, respectivament d'aquests dos grups, que tenen com a llengua d'identificació el castellà. És a dir, el principal objectiu d'aquest treball era veure si la llengua i el sentiment de pertinença estaven directament relacionats, i hem pogut comprovar que els habitants de Catalunya utilitzen la llengua per marcar la seva pertinença a un grup d'identificació social, especialment en el cas del català. Tal com apuntaven Giles i Johnson (1981), l'ús de la llengua catalana s'utilitza com a part de la identificació social.

Evolutivament, però, el contrast entre els que s'identifiquen amb el castellà i els que s'identifiquen amb el català és rellevant. Així, el percentatge de població que s'identifica amb el castellà i es defineix com només espanyol es manté estable; aquesta estabilitat també es manté si la comparem amb la llengua inicial. En canvi, l'augment més important el trobem en el grup que es defineix com a més català que espanyol, on la

identificació amb la llengua catalana augmenta 19 punts percentuals en els últims dos anys, mentre que abans principalment s'identificava amb les dues llengües.

Com hem pogut comprovar, en la Catalunya actual la llengua és un dels factors clau més importants d'identificació nacional, especialment en el sector de la població que es considera exclusivament catalana, dels quals el 88 % consideren el català com la seva llengua; igualment succeeix amb el sector de la població que es considera exclusivament espanyola, dels quals el 91,5 % tenen el castellà com a llengua d'identificació.

Podem concloure que, tot i que la llengua és un factor clau en l'autocategorització nacional en la majoria dels casos, no sempre és així. És a dir, una petita part de la població que se sent catalana té el castellà com a llengua d'identificació, un 7,1 % segons dades més recents de l'any 2015, resultats que contradiuen la nostra hipòtesi. Aquestes dades demostren que en el cas de Catalunya no sempre la teoria de l'autocategorització és factible, ja que la delimitació i diferenciació dels grups que aquesta teoria defensa no és clara, tal com ja apuntaven Vila i altres (1998) en el seu estudi. És a dir, encara que a Catalunya una part de la població se sent exclusivament catalana, i coincideix amb el lloc de naixement i la seva llengua, en una altra part de la població no hi ha una relació directa entre la seva identitat nacional i la llengua o el lloc de naixement. A més, com hem pogut comprovar segons el sentiment de pertinença, encara que existeixen dos grups ben delimitats, els que es consideren exclusivament espanyols o exclusivament catalans, la major part de la població, però, manté una posició al mig d'aquestes dues. En aquest cas podem considerar, doncs, l'existència d'identitats múltiples (Vila, 2006), on no existeix una única identitat nacional comuna, sinó que aquesta es fonamenta en el reconeixement de la diversitat d'identitats.

Finalment, després de l'anàlisi de l'evolució dels últims anys, podem afirmar que les persones que se senten catalanes o més catalanes que espanyoles són les que proporcionalment més canvien: des de la seva llengua inicial, el castellà, adopten com a llengua d'identificació la catalana. La tendència d'aquests anys fa que hi hagi un desplaçament de població que s'identificava com a més catalana que espanyola i passa a identificar-se com a catalana, i també un augment del català com a llengua d'identificació en aquests dos grups. La situació sociopolítica actual seria un dels motors d'aquest canvi, el fet que predomini la identificació catalana, percebuda com a grup minoritari dins del grup majoritari que és l'Estat espanyol.

BIBLIOGRAFIA DE REFERÈNCIA

- BARRETT, M.; LYONS, E.; VALLE, A. del (2004). «The development of national identity and social identity processes: Do social identity theory and self-categorization theory provide useful heuristic frameworks for developmental research?». A: BENNETT, M.; SANI, F. (ed.). *The development of the social self*. Hove, Regne Unit: Psychology Press, p. 159-188.
- BOLINGER, D. (1975). *Aspects of language*. 2a ed. Nova York: Harcourt Brace Jovanovich.
- CENTRE D'ESTUDIS D'OPINIÓ (2011). *Òmnibus de la Generalitat de Catalunya 2011-3-REO 661*. Taules estadístiques. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 2011.

- CENTRE D'ESTUDIS D'OPINIÓ (2014). *Òmnibus de la Generalitat de Catalunya 2013-2 - REO 738*. Taules estadístiques. Barcelona: Generalitat de Catalunya.
- (2015a). *Òmnibus de la Generalitat de Catalunya 2014-3 - REO 773*. Taules estadístiques. Barcelona: Generalitat de Catalunya.
- (2015b). *Òmnibus de la Generalitat de Catalunya 2015-2 - REO 796*. Taules estadístiques. Barcelona: Generalitat de Catalunya.
- DIRECCIÓ GENERAL DE POLÍTICA LINGÜÍSTICA (2015). *Anàlisi de l'enquesta d'usos lingüístics de la població 2013: Resum dels factors clau*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura.
- FABÀ, A.; TORRES, J. (2015). «Llengua i sobiranisme. Una anàlisi sociolingüística sobre les dades del CEO (Centre d'Estudis d'Opinió)». *Blog de la 'Revista de Llengua i Dret'* [en línia] (19 març). <<https://eapc-rld.blog.gencat.cat/?s=llengua+i+sobiranisme/>> [Consulta: 7 gener 2016].
- FISHMANN, J. A. (1965). «Who speaks what language, to whom and when?». *La Linguistique*, núm. 2, p. 67-68.
- GILES, H. (1977). *Language, ethnicity and intergroup relations*. Londres: Academic Press.
- GILES, H.; JOHNSON, P. (1981). «The role of language in ethnic group relations». A: TURNER, J. C.; GILES, H. (ed.). *Intergroup behaviour*. Oxford: Blackwell, p. 199-243.
- (1987). «Ethnolinguistic identity theory: A socialpsychological approach to language maintenance». *International Journal of the Sociology of Language*, núm. 68, p. 69-99.
- IDESCAT (2004). *Estadística d'usos lingüístics a Catalunya 2003 (ULC)* [en línia]. Barcelona: Generalitat de Catalunya: Institut d'Estadística de Catalunya. <<http://www.idescat.cat/cat/idescat/publicacions/cataleg/pdfdocs/eulc2003.pdf>> [Consulta: 7 gener 2016].
- (2009a). *Banc de dades de l'enquesta demogràfica 2007* [en línia]. <<http://www.idescat.cat/pub/?id=ed>>. [Consulta: 7 gener 2016]
- (2009b). *Enquesta d'usos lingüístics de la població 2008* [en línia]. Barcelona: Generalitat de Catalunya: Institut d'Estadística de Catalunya. <<http://www.idescat.cat/cat/idescat/publicacions/cataleg/pdfdocs/eulp2008.pdf>> [Consulta: 2 gener 2016].
- (2009c). *Què cal saber de l'enquesta demogràfica 2007* [en línia]. Barcelona: Institut d'Estadística de Catalunya. <<http://www.idescat.cat/pub/?id=ed>> [Consulta: 2 gener 2016].
- (2014). *Padró d'habitants* [en línia]. Barcelona: Institut d'Estadística de Catalunya. <<http://www.idescat.cat/pub/?id=pmh&n=674>> [Consulta: 2 gener 2016].
- QUEROL, E.; STRUBELL, M. (2009). *Llengua i reivindicacions nacionals a Catalunya: Evolució de les habilitats, dels usos i de la transmissió lingüística (1997-2008)*. Barcelona: Universitat Oberta de Catalunya.
- TAJFEL, H. (1984). *Grupos humanos y categorías sociales*. Barcelona: Herder.
- TAJFEL, H.; TURNER, J. (1989). «La teoría de la identidad social de la conducta intergrupala». A: MORALES, J. F.; HUICI, C. (ed.). *Lecturas de psicología social*. Madrid: Universidad Nacional de Educación a Distancia, p. 41-87.
- VILA, I. (2006). «Identidad y cohesión social». A: ESTEBAN, M.; RIBAS, J. (ed.). *Reflexiones en torno a la psicología*. Girona: Universitat de Girona, p. 113-124.
- VILA, I.; VALLE, A. del; PERERA, S.; MONREAL, P.; BARRETT, M. (1998). «Autocategorización, identidad nacional y contexto lingüístico». *Estudios de Psicología*, vol. 19, núm. 2, p. 3-14.
- VILADOT, M. A. (2008). *Llengua y comunicació intergrupala*. Barcelona: Universitat Oberta de Catalunya.